УДК 338.1

О.П. Ратушна
аспірант,
Національна академія
статистики, обліку і аудиту

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Результативність досягається поєднанням різних факторів внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства. Дослідження впливу цих факторів можна здійснити з допомогою кількісних прийомів аналізу: детермінованого та стохастичного факторного аналізу. Використання вказаних прийомів до аналізу фінансових результатів забезпечує вивчення найсуттєвіших формуючих факторів від яких залежить кінцевий результат діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання аналізу фінансових результатів були розглянуті в працях багатьох вчених, серед них Андрійчук В.Г., Барабаш Н.С., Болюх М.А., Гордополов В., Гордополова Н., Кравченко Г.О., Мец В.О., Митрофанов Г.В., Мних Є.В., Савицька Г.В., Цал-Цалко Ю.С. та інші.

Андрійчук В.Г. в своїй праці [1] виокремлює три найважливіші фактори, що впливають на масу прибутку підприємства або його окремої галузі: обсяг реалізації, рівень повної собівартості і середня ціна реалізації. Для поглиблення дослідження автор пропонує витрати на товарну продукцію розглядати як два окремих фактори: змінні і постійні витрати.

В своїх дослідженнях Цал-Цалко Ю.С. [5] зупиняється на чотирьохфакторній індексній моделі, пов’язаній з даними обліку та фінансової звітності і яка дає можливість

визначити причини зміни прибутку в динаміці в залежності від впливу цін, витрат, обсягів і структури реалізації.

Методику факторного аналізу прибутку Мец В.О. [3] пропонує здійснювати за такими складовими: аналіз валового прибутку підприємства; аналіз прибутку від виробництва продукції; аналіз загального прибутку підприємства; аналіз прибутку від реалізації продукції, робіт і послуг; аналіз інших фінансових результатів діяльності підприємства.

Г. В. Митрофанова, Г. О. Кравченко, Н. С. Барабаш [4] розглядають чотирифакторну мультиплікативну модель аналізу чистого прибутку підприємства. Для побудови цієї моделі застосовуються чинники другого ряду, до яких належать: капітал; оборотність активів; мультиплікатор капіталу; чиста рентабельність фінансово-господарської діяльності підприємства.

Гордополов В., Гордополова Н. [2] пропонують факторну модель, яка дасть можливість оцінити вплив зміни середніх залишків оборотних активів, оборотності оборотних активів, чистої рентабельності фінансово-господарської діяльності, фондовіддачі, фондозабезпеченості та продуктивності праці працівників на зміну чистого прибутку підприємства.

Метою статті є розробка детермінованої багатофакторної моделі аналізу фінансових результатів (чистого прибутку або збитку), яка буде враховувати всі етапи формування фінансових результатів в процесі діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Процес одержання фінансового результату можна умовно поділити на декілька етапів: забезпеченість ресурсами та ефективність їх використання, сам процес виробництва чи реалізації продукту та ефективності цього процесу, розрахунок

фінансових результатів та визначення ефективності господарської діяльності. Нами було сформовано багатофакторну модель взаємозв'язку чистого прибутку з усіма складовими етапами формування результату діяльності підприємства. Схематично дана модель представлена на рисунку 1.

Рис. 1 Схема моделі факторного аналізу чистого прибутку (збитку)

Взаємозв'язок даних показників можна представити у вигляді формули:

$$ЧП(З) = \overline{А} * Фв \div Ппр * Фоз * Рвв * Кчд * Кпв * Ра$$

Де $\overline{А}$ – середньорічна вартість активів підприємства; *Фв* – фондовіддача; *Ппр* – продуктивність праці; *Фоз* – фондоозброєність; *Рвв* – валова рентабельність виробничих витрат; *Кчд* – коефіцієнт окупності чистого доходу; *Кпв* – коефіцієнт покриття виручки виробничими витратами; *Ра* – чиста рентабельність (збитковість) активів.

Перевірити правильність взаємозв'язку можна за допомогою розгорнутого вигляду даної формули:

$$ЧП(З) = \overline{А} * \frac{ЧД}{\overline{НА}} \div \frac{ЧД}{\overline{Чпр}} * \frac{\overline{НА}}{\overline{Чпр}} * \frac{ВП}{Сб} * \frac{ЧД}{ВП} * \frac{Сб}{ЧД} * \frac{ЧП(З)}{\overline{А}},$$

Де $\overline{А}$ – середньорічна вартість активів підприємства; *ЧД* – чистий дохід; $\overline{НА}$ – середньорічна вартість необоротних активів; $\overline{Чпр}$ – середньорічна чисельність працівників; *ВП* – валовий прибуток (збиток); *Сб* – собівартість реалізованої продукції; *ЧП(З)* – чистий прибуток (збиток).

З використанням методу ланцюгових підстановок ми можемо визначити вплив кожного фактора на рівень чистого прибутку:

$$\Delta ЧП(З)_{\overline{А}} = \overline{А_1} * Фв_0 \div Ппр_0 * Фоз_0 * Рвв_0 * Кчд_0 * Кпв_0 * Ра_0 -$$

$$- \overline{А_0} * Фв_0 \div Ппр_0 * Фоз_0 * Рвв_0 * Кчд_0 * Кпв_0 * Ра_0$$

$$\Delta ЧП(З)_{Фв} = \overline{А_1} * Фв_1 \div Ппр_0 * Фоз_0 * Рвв_0 * Кчд_0 * Кпв_0 * Ра_0 -$$

$$- \overline{А_1} * Фв_0 \div Ппр_0 * Фоз_0 * Рвв_0 * Кчд_0 * Кпв_0 * Ра_0$$

$$\Delta ЧП(З)_{Ппр} = \overline{А_1} * Фв_1 \div Ппр_1 * Фоз_0 * Рвв_0 * Кчд_0 * Кпв_0 * Ра_0 -$$

$$- \overline{А_1} * Фв_1 \div Ппр_0 * Фоз_0 * Рвв_0 * Кчд_0 * Кпв_0 * Ра_0$$

$$\Delta ЧП(З)_{Фоз} = \overline{А_1} * Фв_1 \div Ппр_1 * Фоз_1 * Рвв_0 * Кчд_0 * Кпв_0 * Ра_0 -$$

$$- \overline{А_1} * Фв_1 \div Ппр_1 * Фоз_0 * Рвв_0 * Кчд_0 * Кпв_0 * Ра_0$$

$$\Delta ЧП(З)_{Рвв} = \overline{А_1} * Фв_1 \div Ппр_1 * Фоз_1 * Рвв_1 * Кчд_0 * Кпв_0 * Ра_0 -$$
$$- \overline{А_1} * Фв_1 \div Ппр_1 * Фоз_1 * Рвв_0 * Кчд_0 * Кпв_0 * Ра_0$$
$$\Delta ЧП(З)_{Кчд} = \overline{А_1} * Фв_1 \div Ппр_1 * Фоз_1 * Рвв_1 * Кчд_1 * Кпв_0 * Ра_0 -$$
$$- \overline{А_1} * Фв_1 \div Ппр_1 * Фоз_1 * Рвв_1 * Кчд_0 * Кпв_0 * Ра_0$$
$$\Delta ЧП(З)_{Кпв} = \overline{А_1} * Фв_1 \div Ппр_1 * Фоз_1 * Рвв_1 * Кчд_1 * Кпв_1 * Ра_0 -$$
$$- \overline{А_1} * Фв_1 \div Ппр_1 * Фоз_1 * Рвв_1 * Кчд_1 * Кпв_0 * Ра_0$$
$$\Delta ЧП(З)_{Ра} = \overline{А_1} * Фв_1 \div Ппр_1 * Фоз_1 * Рвв_1 * Кчд_1 * Кпв_1 * Ра_1 -$$
$$- \overline{А_1} * Фв_1 \div Ппр_1 * Фоз_1 * Рвв_1 * Кчд_1 * Кпв_1 * Ра_0$$

Де $\Delta ЧП(З)_{\overline{А}}$, $\Delta ЧП(З)_{Фв}$, $\Delta ЧП(З)_{Ппр}$, $\Delta ЧП(З)_{Фоз}$, $\Delta ЧП(З)_{Рвв}$, $\Delta ЧП(З)_{Кчд}$, $\Delta ЧП(З)_{Кпв}$, $\Delta ЧП(З)_{Ра}$ зміна чистого прибутку (збитку) відповідно при зміні середньорічної вартості активів, фондовіддачі, продуктивності праці, фондоозброєності, рентабельності виробничих витрат, коефіцієнта окупності чистого доходу, коефіцієнта покриття виручки виробничими витратами та чистої рентабельності (збитковості) активів.

Підсумувавши результати впливу кожного фактора ми отримуємо рівність:

$$\Delta ЧП(З) = ЧП(З)_1 - ЧП(З)_0 = \Delta ЧП(З)_{\overline{А}} + \Delta ЧП(З)_{Фв} +$$
$$+ \Delta ЧП(З)_{Ппр} + \Delta ЧП(З)_{Фоз} + \Delta ЧП(З)_{Рвв} + \Delta ЧП(З)_{Кчд} +$$
$$+ \Delta ЧП(З)_{Кпв} + \Delta ЧП(З)_{Ра}$$

Висновки. Отже, дана факторна модель поєднує всі етапи формування фінансових результатів в процесі господарської діяльності підприємства. Прослідковується ресурсне забезпечення підприємства (середньорічна вартість активів, трудові ресурси, необоротні активи) та ефективність їх використання (фондовіддача, фондоозброєність, продуктивність праці), комерційна

рентабельність підприємства (рентабельність (збитковість) витрат виробництва) (валова рентабельність (збитковість) виробничих витрат, коефіцієнт окупності чистого доходу, коефіцієнт покриття виручки виробничими витратами) та показник чистої рентабельності (збитковості) активів який характеризує не лише ефективність використання активів підприємства, а й показує загальну ефективність діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: Монографія. – Вид. 2-ге без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 292 с.
2. Гордополов В., Гордополова Н. Застосування факторного аналізу при оцінці фінансових результатів діяльності підприємства // Економічний аналіз. – 2011. – випуск 8. – частина 2. – С. 95 – 98.
3. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2003. – 278 с.
4. Митрофанов, Г.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Г. В. Митрофанов, Г. О. Кравченко, Н. С. Барабаш. – К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2002. - 301 с.
5. Статистичний аналіз фінансової звітності: теорія, практика та інтерпретація: Монографія / Ю.С. Цал-Цалко; Державний комітет статистики України, Державна академія статистики, обліку і аудиту, Житомирський державний технологічний університет. – Житомир, 2004. – 505 с.